ook niet aan onze ziel kan inprenten. Daardoor wordt dan de stem die van binnen uit in ons op zou komen, gesmoord. Ten slotte hooren we nauwelijks meer, wat onze ziel ons verwijt of aanraadt. En dan wordt in 't eind ons zelfbedrog volkomen.

Dan toch kan onze ziel ons ik niet meer op 't rechte spoor leiden, en zijn we er aan toegekomen, dat ons bedriegelijk *ik* zijn zelfbedrog tot in onze ziel overbrengt. En zoo ontstaat dan in ons de zoo gevaarlijke toestand, waartegen onze God ons in zijn Woord zoo ernstig waarschuwt, als Hij ons influistert: »*Bedrieg* uw ziel niet *langer*!"

Dit bedriegen van onze ziel uit zich dan meest in die bepaalde zonde, die 't sterkst nog gedurig in ons opwerkt. Vooral wie tot zelfverheffing en hoogmoedig schatten van zichzelf neigt, ondervindt hiervan de zoo bedenkelijke gevolgen. Ge beeldt u dan in, veel hooger te staan, dan uw God u geplaatst heeft. Ge waant gaven en talent van eersten graad te bezitten, die ge slechts in lagere orde van uw God ontvangen hebt. Uw wezenlijk goede daden beziet ge door een vergrootglas. En zoo teekent zich almeer in uw inbeelding een beeld van uw eigen ik af, dat schier ter helfte niet meer aan wat wezenlijk in u is, beantwoordt. En merkt ge dan, dat anderen u minder hoog schatten, en u. i. in die lagere schatting uw wezenlijke waardij niet nabijkomen, dan voelt ge u gegriefd en geërgerd, en het zelfbedrog, de zelfinbeelding die u in uw zelfbesef veel te sterk in de hoogte stak, bederft uw levensverhouding met anderen, en bederft, wat nog 't bangste is, uw nederigheid voor uwen God. Ge hebt dan uw ziel bedrogen, en uw bedrogen ziel komt op valschen voet zelfs met uw God te staan. De klare, ware oprechtheid is dan uit uw innerlijk zielsleven geweken. Ge hebt dan uit trots uw ziel bedrogen, en in de uitkomst bedriegt nu uw *ziel* uw *ik*.

En zoo gaat 't met al de opwerkingen uit de zwakke plekken in ons hart. Wie zijn kracht voor het leven in 't geld zoekt, zint van den vroegen morgen tot den laten avond op wat hem verrijken kan, overschat daardoor zijn positie in het maatschappelijk leven, en poogt aldoor op zijn zielsbewustzijn een impressie van aardsche grootheid en voornaamheid te maken, waaraan de realiteit van zijn maatschappelijk bestaan niet beantwoordt. Er komt pronk en praal, die zin en ziel van 't waarachtige en heilige aftrekken. En toch geeft men er aan toe, om maar sociaal groot te lijken, en de bedrogen ziel kan het kwaad niet meer stuiten.

Zelfs op 't zinnelijke slaat dit over. De trek naar wat 't zinnelijke in ons streelen kan, zit als in 't bloed. Wie nu God vreest, bedwingt dit, en keert zich met zijn ziel, diep inwendig, tegen die zinnelijke prikkeling. Maar zoo merkt men niet, dat anderen op ons het oog slaan in die zinnelijke sfeer, of behaagzucht begint ons besef te beheerschen. Eerst verzet zich dan wel de ziel daartegen. Maar als we het niet stuiten, eindigt ook dit zinnelijke met onze ziel te overheerschen, en is ten slotte de conscientiewerking in onze ziel te zwak, om het telkens insluipend kwaad nog te beheerschen.

Nog dieper vlijmt dit zielsbedrog in ons, als 't zich zelf tusschen ons en onzen God weet in te dringen. En toch, ook dit kan zoo ongemerkt en schier ongewild toegaan, dat meer dan één er in verviel, zonder zelf te bespeuren, op wat gevaarlijken weg hij zich met zijn ziel bewoog.

Ge ziet 't in wat Jeremia bedoelde toen hij 't »Bedrieg uwe zielen niet!" aan Israel toeriep. Was niet Israel Gods volk? En zoo, als stond de vijand reeds voor de poorten van Jeruzalem, het vrome volk nu maar tot zijn God riep, dan zou en moest immers Jehova den vijand nogmaals van voor de poorten wegslaan, en Israel zou gered zijn.

En toch bleek ook dit niet anders dan zelfbedrog. Hoe vroom Israel ook in zijn tempeldienst zijn God nog mocht aanroepen, in zijn innerlijk wezen was het roekeloos van zijn God afgevallen, en nu was 't niet anders dan een overmoedig bedriegen van hun ziel, dat desniettemin de Joden op uitredding door hun God rekenden. Niet als *Redder*, maar als *Rechter* was Jehova nu tot zijn volk naderend.

En juist ditzelfde merkt ge nu op kleiner schaal nog zoo gedurig in zooveler persoonlijk leven.

Ze hooren dan tot »de vromen", die bekend staan als belijdende en meelevende Christenen. Doch juist dit vroom-zijn heeft dan de verwachting in hen vastgezet, dat, wat er ook komt, *hun* lot gezegend, *hun* toekomst in voorspoed zal zijn. Zoo treedt het in hun voorstelling voor hun innerlijk besef, en in steê van nu hun ziel te ondervragen, of ook die ziel op hun hooge verwachting het ja en amen uitspreekt, dan wel innerlijk verwijt in hun zelfbesef doet opdringen, wennen ze er zich aan, om over die zielswaarschuwing heen te werken, en zóólang gaan ze dan met het bedriegen van hun zielsbesef voort, tot ze ten slotte hun ziel ganschelijk, tot zelfs in het vrome, bedrogen hebben, en er geen genezende koorts meer in hun ziel kan opleven. En zelfs tot in hun verhouding tot hun God heeft dan 't zelfbedrog en de zelfinbeelding hun ziel overmeesterd.

Zoolang u ziel zich zelf bleef, kon ze u nog gedurig van uw doolpaden naar uw God terugroepen. Maar hebt ge ten slotte ook uw ziel zelve, door zelfbedrog, in uw onheilige inbeelding meegetrokken, dan zwijgt almeer, wat daarbinnen spreken moest. Zelfinbeelding doet dan ten slotte alle zelfverwijt verstommen. En het is in dien waan van zelfinbeelding, dat uw bedrogen ziel uw verzuchting naar uw God niet meer doorlaat.

Dr. A. K.

Amsterdam, 7 Januari 1916.

Nu het ernstige vraagstuk aan de orde kwam, niet alleen in onze, maar evenzeer in andere Kerken, hoe er gezorgd kan worden, dat meer jonge mannen zich aanbieden voor het ambt van predikant, hebben we met nadruk er op gewezen, dat het God de Heere is, die door Zijn voorzienig bestel de Dienaren des Woords aan Zijne gemeente moet doen toekomen. En Hij doet dat niet alleen door gaven en talenten voor dit ambt uit te deelen, maar inzonderheid, gelijk we zagen, door wat onze vaderen noemden de *inwendige roeping*, d. w. z. door van kindsbeen af in het hart van jonge mannen den drang en begeerte te werken om in dit heilig ambt den Heere hunnen God te dienen. Blijkt het daarom, dat de regelmatige toevoer van studenten voor de Theologie ebt en er niet genoeg predikanten komen om in den nood der gemeenten te voorzien, dan is naar Christus' eigen woord het *eerste* wat de gemeente te doen heeft, God den Heere te bidden, dat Hij meer arbeiders in Zijnen oogst uitstoote. Indien God de Heere niet door de inwendige roeping in het hart dezer jonge mannen werkt en hen beweegt om dit heilig ambt te kiezen, dan zouden al onze hulpmiddelen toch niet baten, of zelfs op ernstige schade voor het geestelijk leven der gemeente kunnen uitloopen.

Maar al is het *gebed* tot God den Heere het eerste en voornaamste middel, waartoe de gemeente moet worden opgewekt, toch sluit dit zeker niet uit, dat daarnaast ook naar andere middelen wordt omgezien. Het *ora et labora*, bid en werk, behoort ook hier saam te gaan. Zelfs zou het gebed al zeer weinig waarde voor den Heere onzen God hebben, wanneer niet tegelijk alle middelen in het werk werden gesteld om de bezwaren, die tegen de vervulling van dit ambt gerezen zijn, uit den weg te ruimen. Want daaruit zou blijken, dat het gebed niet ernstig was gemeend, en op de verhooring van zulk een gebed zou zeker niet kunnen worden gerekend.

In het feit toch, dat God de Heere een gebrek aan Dienaren des Woords over de Kerk komen laat, ligt schier altoos een *oordeel*. Wanneer de gemeente haar dienaren te karig bezoldigt, hun door critiek het leven moeilijk maakt of den noodigen eerbied hun onthoudt, dan bezondigt ze zich niet alleen tegen deze Dienaren, maar tegen Hem, die deze dienaren gezonden heeft. En God de Heere, die dat niet ongestraft laat, toont dan ook zijn misnoegen over deze zonden door een schaarschte van dienaren over zijn Kerk te zenden. En het gebed om meer dienaren zou dan zulk een Kerk zeker niet baten, wanneer daarmee niet tegelijk gepaard ging een wegnemen van de misstanden, waardoor de toorn Gods was opgewekt.

Daarom heeft ook onze Kerk zich wel ernstig rekenschap af te vragen, of er ook bij haar zulke oorzaken gevonden worden, waardoor dit gebrek aan predikanten kan worden verklaard. Dat er ook andere redenen dan de bovengenoemde in het spel kunnen zijn, waardoor dit gebrek aan predikanten verklaard kan worden, geven we grif toe, en we denken er niet aan het schuldregister onzer Kerken zwarter te maken dan het is. Reeds het feit, dat niet alleen in onze Kerken, maar in alle Kerken, zoowel in het binnen- als in het buitenland, geklaagd wordt over het afnemend getal dergenen, die zich voor het predikambt voorbereiden, wijst er op, dat we hier met een algemeen ziekteverschijnsel te doen hebben. De oorzaken daarvan liggen dan voor een groot deel in het toenemend ongeloof in de volkskerken; in de weinige bezieling en geestdrift voor geestelijke dingen onder het opkomend geslacht; in hun zoeken meer naar winstgevende betrekkingen dan naar een geestelijk hooger staand, maar minder goed betalend ambt. Maar hoezeer we deze factoren, die mede tot dit ziekteverschijnsel hebben aanleiding gegeven, niet onderschatten, toch zou een Kerk, die daarin alleen de oorzaak zoekt van het tekort aan Dienaren des Woords, toonen den ernst van dit vraagstuk niet diep genoeg te beseffen.

Neem om dit te gevoelen maar in de eerste plaats de tractementsquaestie. Er is natuurlijk geen sprake van, dat een Dienaar des Woords in zekere weelde zou moeten kunnen leven. Van de rijke prebenden, die de geestelijken vroeger in de Roomsche Kerk bezaten, zijn onze vaderen diep afkeerig geweest, en de ervaring heeft wel geleerd, hoe te hooge tractementen tot allerlei zonden bij het ambt aanleiding gaven. Maar hiervan is in onze Gereformeerde Kerken wel nooit sprake geweest; eer van het tegendeel. Van meet af is de fout in onze Gereformeerde Kerken geweest, dat de bezoldiging onzer dienaren veel te laag was gesteld. Calvijn te Genève moest telkens bij de Overheid op verhooging van de tractementen der predikanten aandringen, omdat ze van hun salaris nauwelijks leven konden. In onze Gereformeerde Kerken in Nederland is dezelfde klacht van de dagen der Reformatie af beluisterd geworden, en met uitzondering van enkele dorpen, waar rijke pastoriegoederen een hoog tractement opleverden, was de toestand algemeen zóó, dat de predikanten alleen door de grootste inspanning met hun sober tractement konden rond komen. Geen betrekking in de maatschappij was naar verhouding zoo laag bezoldigd als die van den Dienaar des Woords. Zelfs in de dagen toen in Nederland schatten verdiend werden en de rijkdommen zich opstapelden, dacht men er niet aan, de tractementen der predikanten behoorlijk op peil te brengen. En in onze dagen is het niet beter. De toch al niet hooge tractementen, die een eeuw geleden waren vastgesteld, bleven onveranderd, hoewel het maatschappelijk leven steeds hooger eischen stelde, de waarde van het geld daalde en alle andere betrekkingen daarom klommen in salaris. Het sterkst springt dit in het oog, wanneer men de positie onzer predikanten vergelijkt met die van de onderwijzers. Hoewel de onderwijzers zelf nog altoos klagen over hun salarisen op verhooging voortdurend aandringen, komt het niet zoo zelden voor, dat een hoofd der school thans veel hooger tractement ontvangt dan een predikant, hoewel deze toch zeker maatschappelijk geen lager positie inneemt en voor niet minder uitgaven staat dan gene.

Nu doen we aan de offervaardigheid onzer Kerken niet te kort. Waar ze niet konden grijpen uit de schatkist van den Staat, maar alles uit eigen middelen moesten opbrengen, voegt eer een woord van lof voor hetgeen onze Kerken, waarop het niet »vele rijken en niet vele edelen« nog altoos van toepassing is, voor den dienst des Heeren hebben opgebracht. En evenzeer moet met dankbaarheid worden gewaardeerd, dat in de laatste jaren een krachtige poging is beproefd om de tractementen te verhoogen, die ook niet zonder resultaat is gebleken, zoo als het rapport van Prof. Rutgers op de jongste Synode aantoonde. Alleen, dit alles neemt niet weg, dat op tal van plaatsen, niet alleen op de dorpen, maar evenzeer in de groote steden, het tractement nog altoos zoo laag is, dat er geen sprake van kan wezen, dat de predikant *zonder zorg* van het Evangelie leven kan. Lang hebben onze Dienaren des Woords dit in stilte gedragen; slechts zelden werd een noodkreet geslaakt. Maar waar het water allengs tot aan de lippen en soms daarover kwam, kon men niet langer zwijgen en is er geklaagd over het gebrek, dat in menige pastorie geleden werd. Die klacht, die scherp en fel weerklonk, heeft plotseling een blik doen slaan in veel ellende en kommer, waarvan het groote publiek dusver weinig wist. En het is waarlijk geen wonder, dat daardoor de lust om predikant te worden, bij vele jongelieden is verflauwd. Hun daarvan een verwijt te maken, zou niet geoorloofd wezen. Zeker, het zou een geestelijk hooger standpunt verraden, wanneer men het ambt van Evangeliedienaar zoo hoog stelde, dat men desnoods bereid was, als de Apostel Paulus, om met eigen handenarbeid in zijn onderhoud te voorzien, wanneer de gemeente dit niet doen kon of wilde; maar wat een Paulus deed, kan niet voor ieder ten regel worden gesteld. En het is te begrijpen, dat menig jonge man, die anders wel neiging tot het ambt van predikant zou gehad hebben, terugdeinst voor de gedachte aan een toekomst, die zooveel zorg en kommer, niet alleen voor hem zelf, maar ook voor zijn vrouw en kinderen meebrengen kan.

En hierbij komt in de tweede plaats, dat zeker niet overal de gemeente het offer, dat de Dienaar des Woords in dit opzicht brengt, vergoedt door dubbele liefde en waardeering. Ook hier willen we niet generaliseeren. Evenals er gemeenten zijn, die boven vermogen voor het tractement van hun predikant geven, zoo zijn er ook, die naar het woord des Apostels hun dienaren eeren en hoogachten om huns werks wille en hen met een liefde en hartelijkheid omringen, die de rijkste belooning is voor hun arbeid. Maar regel is dit niet. Prof. Visscher wees er nog onlangs op, hoe menig jong predikant met heilige bezieling naar de gemeente gaat om met de volle liefde van zijn hart zich aan haar te geven, en dan stuit op kleinzielige vitzucht, op enghartige bekrompenheid, op een zickelijke mystiek, die hem den arbeid in het Evangelie zoo bitter zwaar maakt. Is er niet meer dan een korrel waarheid in de bekende vergelijking van den predikant met een wrijfpaal, waarlangs elk lastig gemeentelid zijn schouders schuurt? En waar degenen, die in het ambt staan, vaak al zuchtende en klagende hun arbeid verrichten moeten, is het dan wonder, dat daardoor bij de jongeren de lust en begeerte om dit ambt te kiezen, vaak niet aangewakkerd, maar veeleer tegengegaan en uitgedoofd wordt?

Er zou op nog meer misstanden dan deze te wijzen zijn, waardoor de gemeente zelve er schuld aan heeft, wanneer de begeerte om predikant te worden, minder groot is, en het getal der studenten in de theologie slinkt. Maar het zij genoeg op deze beide factoren de aandacht te vestigen. Liever willen we in een volgend artikel nog bespreken, welke middelen kunnen aangewend worden om in het gebrek aan predikanten te voorzien.

Kerkrechtelijke adviezen van Prof. Rutgers.

Prof. Rutgers, die jarenlang de vraagbaak was voor onze Kerken, wanneer ze voor moeilijke questies stonden, en dit gelukkig nog altoos is, heeft in zijn kerkrechtelijke adviezen, die altoos evenwel doordacht en scherp belijnd waren, een uitnemende leiding aan onze Kerk gegeven. Er schuilt in deze adviezen een schat van Gereformeerd Kerkrecht èn practisch èn theoretisch. Te meer was het daarom te betreuren, dat deze adviezen alleen in beperkten kring bekend waren en dat niet alle Kerken ervan profiteeren konden.

Het was daarom een uitnemende gedachte van Dr. H. C. Rutgers, den zoon van Prof. Rutgers, om, met goedvinden van zijn vader, deze adviezen te verzamelen en uit te geven. Daar Prof. Rutgers zelf geen copie van deze adviezen heeft gehouden, heeft Dr. H. C. Rutgers zich nu met onderstaande circulaire tot alle personen gewend, van wie men kon nagaan, dat zulke adviezen door hen gevraagd en ontvangen zijn.

Dit schrijven luidde aldus:

Amsterdam, 1 December 1915.

Hooggeachte Heer,

Reeds sinds geruimen tijd had de ondergeteekende het voornemen om te komen tot de uitgave van een aantal der kerkrechtelijke adviezen, die zijn vader Prof. Dr. F. L. Rutgers in den loop der laatste tientallen jaren gegeven heeft, natuurlijk alleen voor zooveel deze adviezen betrekking hebben op quaesties die in onze kerken gedurig voorkomen en met weglating van namen, bijzonderheden van plaatselijk belang, enz.

Mijn vader heeft aan dit voornemen zijn goedkeuring gehecht en mij verlof gegeven zijne kerkrechtelijke adviezen te verzamelen en in zooverre zij er geschikt voor zijn, uit te geven. De moeilijkheid hierbij is, dat mijn vader nooit gelegenheid had van de adviezen, die hij gaf, copie te houden. Alleen de brieven, waarin het advies gevraagd werd, zijn in den regel door hem bewaard. Voor de uitgave hebben wij dus noodig de medewerking van allen, die zijn adviezen hebben mogen ontvangen. Naar ik vertrouw, zullen die allen echter wel voldoende overtuigd zijn van het belang der uitgave, niet alleen voor de studie van het Gereformeerd kerkrecht, maar ook voor het practisch kerkelijk leven, om gaarne hun medewerking te geven door de hun verstrekte adviezen aan mij toe te zenden.

Nu is ook door U op . . . . . aan mijn vader in een zaak advies gevraagd, welk advies hij U schriftelijk op . . . . . gegeven heeft. Derhalve verzoek ik U vriendelijk om mij genoemden brief van mijn vader te willen toezenden aan mijn adres: Dr. H. C. Rutgers, Keizersgracht 192, Amsterdam. Desverlangd zal ik U den brief na het gebruik gaarne weder terugzenden. Indien U soms ook nog andere adviezen van mijn vader mocht hebben, die voor uitgave in aanmerking zouden kunnen komen, dan zou ik ook die gaarne ontvangen.

Hopende dat U aan mijn verzoek wel zult willen voldoen,

Uw dw.,
H. C. Rutgers.

Gaarne willen we op verzoek van Dr. H. C. Rutgers dit schrijven ook onder de oogen onzer lezers brengen en hun medewerking inroepen. Natuurlijk is het van groot belang, dat de verzameling zoo compleet mogelijk worde. Laat daarom ieder die zulke adviezen in zijn bezit heeft, ze aan Dr. H. C. Rutgers, Keizersgracht 192, Amsterdam toezenden. En dit dringende verzoek richten we ook tot degenen, die bovenstaande circulaire niet ontvangen hebben. Want het is zeer wel mogelijk, dat deze adviezen door sterfgeval of door andere omstandigheden in andere handen dan van de oorspronkelijke eigenaars gekomen zijn en dan kan de circulaire den tegenwoordigen bezitters niet toegezonden worden. Laat daarom ieder nog eens zijn oude correspondentie nazien en zende men wat men vindt aan Dr. H. C. Rutgers.

In memoriam Ds. H. Hoekstra.

Met hartelijk leedwezen is ook door ons het droeve bericht ontvangen, dat Ds. H. Hoekstra, Arnhem's geliefde predikant, is heengegaan, in den ouderdom van 63 jaar.

Reeds lang wisten we, dat een ernstige krankheid zijn krachten ondermijnde en dat er geen hoop op beterschap meer was. En toch trof het ons wel diep, toen op den laatsten dag van het Oudejaar de droeve mare tot ons kwam, dat God de Heere hem kalm en zacht had doen ontslapen.

Want onze Kerken verliezen in Ds. Hoekstra zoo veel.

Hij was voor alle dingen *bedienaar des Woords*. Daarin lag al zijn kracht. Hij had het Woord van zijn God zoo vurig lief; hij kende al de schatkameren van het Woord; hij wist het zoo rijk en veelzijdig toe te passen. Er was bij zijn bediening des Woords niets geen opsmuk of menschelijk sieraad. Er was zelfs geen vertoon van geleerdheid of welsprekendheid. Er was niets dan het *Woord*. Maar dat Woord schitterde in zijn handen als een heilig juweel, welks glanzen aller aandacht trokken, en hij wist de lichtglanzen van dat Woord zoo heerlijk te doen uitstralen. Ge luisterdet, maar om den dienaar te vergeten, en uw hart geheel aan dat Woord te geven. En dat Woord mocht als een scherpsnijdend zwaard indringen in uw hart om u aan uzelf te ontdekken of als de balsem van Gilead indruppelen in de wonden van uw ziel om u te genezen, het deed altoos zijn werking. Jarenlang kondt ge naar dezen prediker luisteren, zonder hem ooit moede te worden; want als een goed Schriftgeleerde bracht hij uit het Woord oude en nieuwe schatten te voorschijn. En de bundels predikatiën, door hem in het licht gegeven, werden daarom door ons volk altoos even gaarne gelezen.

Daarbij kwam, dat heel zijn persoonlijkheid dat Woord droeg. Het was alles bij hem zoo echt en onopgesmukt. Er was waarachtige, innige vroomheid; er was adel van karakter en beginseltrouw; er was een levenswandel met God. Maar van gemaaktheid was geen sprake. Er kon wondere humor tintelen in zijn woord. Hij kon den stroefste een lach om de lippen brengen. En toch deed het nooit een oogenblik afbreuk aan den indruk van echte deftigheid en diepen levensernst.

Onder de mannen van 1886 nam hij een eereplaats in. Te Utrecht wist hij de reformatie der Kerk te bewerken, en niet het minst aan zijn invloed was het te danken, dat niet alleen in deze stad, maar in heel de provincie het werk der Reformatie doorging. Want het vrome volk vertrouwde hem ten volle en volgde hem gaarne.

En zoo ging het, toen hij van Utrecht naar Kollum, van Kollum naar Schiedam, en van Schiedam naar Arnhem toog. Overal wist hij de harten te winnen. De vastheid van zijn overtuiging, de eerlijkheid van zijn karakter, de vroomheid van zijn persoon nam ieder voor hem in. Ge wist, dat ge in hem te doen hadt met een man, op wien ge als een rots bouwen kon. Rjucht en sljucht, zooals de Friesche volksstam, waaruit hij gesproten was, was hij zelf. Een type van een echten Calvinist. Een van de oude garde, zooals ge ze onder een jonger geslacht helaas maar al te zelden aantreft.

Op meer dan een Synode voerde hij dan ook met tact en beleid het praesidium, zelfs in de woeligste zittingen. Wat hij als Curator der Theologische School, als deputaat voor de Zending, als deputaat voor het verband met de Vrije Universiteit, als redacteur van de *Geldersche Kerkbode* en van ons Zendingstijdschrift gedaan heeft, zal in dankbare herinnering blijven.

Onze Koningin sierde hem met het ridderkruis van de Oranje-Nassauorde. En een ridder was hij zonder vrees en zonder blaam.

God trooste zijne weduwe, die alleen achterblijft en zooveel in hem verliest.

De kinderen des Verbonds.

XIX.

Aan de argumenten van hen die den kinderdoop bestrijden, hebben we in ons voorgaand artikel ten volle recht laten wedervaren. Voorzoover dit in kort bestek geschieden kon, hebben we de gronden, door hen aan de Heilige Schrift en de historie der Kerk ontleend om hun gevoelen te staven, meegedeeld, en niet één daarvan hebben we wetens teruggehouden. Zelfs lieten we zien, hoe ze de gewone argumenten, waarmede de kinderdoop verdedigd wordt, poogden te ontzenuwen. En we deden dat niet alleen om het gevoelen van hen, die we bestrijden, zoo juist en volledig mogelijk weer te geven, maar tegelijk om door het gewicht der aangevoerde argumenten te doen zien, hoe belangrijk dit vraagstuk is en hoezeer het daarom noodig is, dat de gronden, waarop de kinderdoop rust, door ons wel nauwkeurig onderzocht worden, of ze metterdaad steekhoudend zijn.

Nu is het zeker waar, dat met uitzondering van deze min of meer talrijke groepen van Baptisten in Engeland en Amerika verspreid, heel de Christelijke Kerk aan den kinderdoop vasthoudt en daarin een sterke pleitgrond voor den kinderdoop ligt. Zelfs al laten we de vraag, of de kinderdoop van de tijden der Apostelen dagteekent, thans een oogenblik rusten, omdat juist hierover het geschil loopt, feit is, dat de kinderdoop reeds zeer vroeg in de Christelijke Kerk in gebruik is gekomen; dat van noemenswaard verzet tegen den kinderdoop destijds nergens sprake is geweest en dat de kinderdoop niet bij een enkel deel der Kerk, maar bij alle Kerken, zoowel in Gallië als in Italië, zoowel in Spanje als in Afrika, zoowel in Griekenland als in Klein-Azië gewoonte is geweest. Augustinus kon reeds in zijn dagen er op wijzen, dat heel de Christelijk Kerk den kinderdoop handhaafde en daarin een der krachtigste wapenen zocken tegen het Pelagianisme. En zoo is het ook daarna gebleven. Hoewel de Christelijke Kerk eerst door het schisma tusschen de Oostersche en Westersche Kerken en daarna door de Reformatie in de 16e eeuw in verschillende Kerken scheurde en uiteenviel, bleef bij al het diepgaand verschil in dogma en kerkregeering, eeredienst en zielezorg, dat deze Kerken verdeelde, de eenheid der Katholieke Kerk gehandhaafd, doordat al deze Kerken den kinderdoop behielden. Zoowel de Grieksche als de Latijnsche, zoowel de Roomsche als de Protestantsche, zoowel de Luthersche als de Gereformeerde Kerk, zoowel de Episcopalist als de Independent hielden aan den kinderdoop vast. Aan menig oud en door ouderdom schier eerwaardig instituut der Kerk sloeg de Reformatie, om tabula rasa te maken met al wat aan Rome's superstitie herinnerde, de hand, maar zelfs een Zwingli, de meest radicale onder de Reformatoren, heeft het nooit gewaagd den kinderdoop aan te tasten. Eer stonden de Reformatoren op het punt van den kinderdoop zoo vast en onverzettelijk, dat wie daarvan afweken, zooals de Anabaptisten, door hen gerekend werden buiten de Christelijke Kerk te staan en te vuur en te zwaard door hen werden vervolgd.

Een afdoend en de conscientie bindend bewijs, dat de kinderdoop een Goddelijk instituut is, ligt in dit schier eenparig getuigenis der Christelijke Kerk natuurlijk niet. Mogelijk is het, dat heel de Christelijke Kerk van alle eeuwen en alle landen zich vergist heeft en het ware licht alleen is opgegaan bij de betrekkelijk kleine groep der Baptisten. Maar de waarschijnlijkheid pleit hier toch niet voor. De belofte, die Christus aan zijn Kerk heeft geschonken, dat zijn Geest haar in alle waarheid leiden zou, mag wel niet in dien zin worden opgevat, alsof de Christelijke Kerk onfeilbaar zou wezen, maar, hoezeer trots deze leiding des Geestes dwaling mogelijk is en blijft, de praesumptie is er toch altoos, dat wanneer niet één, maar alle Kerken eenparig belijdenis van een geloofsstuk doen, daarin de leiding des Heiligen Geestes zich uitspreekt. Wie hier van den gemeenschappelijken weg, door alle Christelijke Kerken betreden, afwijkt, om een eigen pad in te slaan, miskent deze leiding des Heiligen Geestes, verbreekt de Katholiciteit der Kerk en loopt gevaar van in zondig sectarisme te vervallen. Het is dan ook wel eigenaardig, hoe bij een deel dezer Baptisten naast het vraagstuk van den kinderdoop een niet minder belangrijke plaats inneemt dat van de Sabbathsviering. Formeel staat de zaak volkomen gelijk. In het Nieuwe Testament hebben we evenmin een duidelijk en rechtstreeksch bevel, dat de Sabbath van Zaterdag op Zondag vervet is geworden. Ook hier meent men daarom met een beroep op het Sabbathsgebod door God zelf ons gegeven, de viering van den rustdag op Zondag te moeten wraken. En terwijl heel de Christelijke Kerk in al haar vertakkingen van de dagen der Apostelen af met den Joodschen Sabbath heeft gebroken en in plaats daarvan den Christelijken Zondag heeft gevierd, gaan deze Zevendaagsche Baptisten weer den joodschen Sabbath invoeren. Zeker, men moet eerbied hebben voor de overtuiging dezer Sabbathsvierders, want ze meenen waarlijk daarmede Gods gebod te handhaven en ze hebben in het sociale en maatschappelijke leven er zelfs veel offers voor over, om *hun* Sabbath te kunnen houden. Maar al is hun ijver schijnbaar een ijver voor Gods gebod, wie voelt toch niet, hoe ook daarin ditzelfde sectarisme zich uit, dat met de Katholiciteit der Kerk en met de leiding des Geestes in de Kerk geen rekening